

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА У ФОКУСІ ОФІЦІЙНОГО ДИСКУРСУ І ЛІДЕРІВ ДУМОК ДЕРЖАВ ВЕЙМАРСЬКОГО ТРИКУТНИКА

© Алла КИРИДОН
© Сергій ТРОЯН

DOI: [https://doi.org/10.30525/
978-9934-26-709-3-2](https://doi.org/10.30525/978-9934-26-709-3-2)

Російсько-українська війна, що розпочалася у 2014 р. з анексії Криму та набула якісно нового, повномасштабного виміру після вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 р., стала одним із ключових викликів для сучасної системи міжнародних відносин, європейської безпеки та нормативних засад світового порядку. Вона не лише радикально трансформувала безпекову архітектуру Європи, а й спричинила глибокі світоглядні, ціннісні та інтелектуальні зрушення в державах Європейського Союзу, насамперед у провідних країнах Західної та Центрально-Східної Європи.

У цьому контексті особливої наукової ваги набуває аналіз позицій держав Веймарського трикутника (Німеччини, Франції та Польщі) як важливої політичної конфігурації в межах ЄС і НАТО, що поєднує різні історичні досвіди, стратегічні культури та традиції осмислення війни, безпеки й міжнародної відповідальності.

Водночас не менш значущим є вивчення оцінок російсько-української війни з боку інтелектуалів, експертів і лідерів громадської думки цих держав, адже саме вони значною мірою формують суспільні наративи, рамки політичних рішень і довгострокові уявлення про місце України, Росії та Східної Європи в європейському цивілізаційному просторі.

Актуальність дослідження зумовлена також тим, що війна проти України стала тестом на здатність європейських еліт переосмислити попередні парадигми взаємодії з Росією, зокрема політику «залучення», економічного прагматизму та стратегічної стриманості. Аналіз оцінок війни в політичному та інтелектуальному дискурсі Веймарського трикутника дозволяє глибше зрозуміти внутрішні суперечності європейської політики, еволюцію підходів до безпеки та перспективи формування нової європейської стратегії щодо Східної Європи й України.

Автори мають на меті здійснити комплексний аналіз офіційних позицій держав Веймарського трикутника та інтерпретацій російсько-української війни у висловлюваннях політиків, інтелектуалів і лідерів думок у Німеччині, Франції та Польщі, а також виявлення спільних і відмінних рис в їх сприйнятті причин, характеру та наслідків цієї війни.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань:

- окреслити політико-інституційні засади функціонування Веймарського трикутника як формату міждержавної взаємодії;
- проаналізувати офіційні позиції Німеччини, Франції та Польщі щодо повномасштабної агресії Росії проти України;
- дослідити ключові наративи та інтерпретаційні моделі осмислення війни в інтелектуальному середовищі кожної з держав Веймарського об'єднання;
- зіставити підходи політичних еліт і незалежних інтелектуалів до оцінки війни та її впливу на європейську безпеку;
- визначити роль колективної пам'яті, стратегічної культури та ціннісних орієнтацій у формуванні відповідних оцінок.

Методологічною основою дослідження є міждисциплінарний підхід, що поєднує інструментарій теорії міжнародних відносин, політичної філософії, дискурс-аналізу та інтелектуальної історії. У роботі використано загальнонаукові методи аналізу й синтезу, індукції та дедукції, а також спеціальні методи (порівняльний, історико-політичний, контент-аналіз, метод критичного аналізу дискурсу тощо).

Особливу увагу приділено порівняльному аналізу національних інтелектуальних традицій і політичних наративів, що дозволяє виявити як структурні відмінності у сприйнятті війни, так і спільні для Веймарського трикутника інтерпретаційні рамки. Джерельну базу дослідження становлять офіційні заяви урядів і лідерів держав, публічні виступи політиків, аналітичні доповіді, публікації провідних інтелектуалів, експертів і журналістів, а також матеріали провідних європейських медіа.

Огляд корпусу літератури. Зауважимо: якщо офіційна позиція правлячих кіл Німеччини, Франції, Польщі й Веймарського трикутника загалом щодо російської агресії проти України достатньо широко представлена через їх публічні виступи, заяви, дебати на переговорах тощо, то відповідні оцінки інтелектуалів і лідерів думок зазначених країн відображені значно менше, а тому лише частково введені до широкого наукового дискурсу. Щодо цього загальноєвропейське поширення має часткова точка зору відносно відсутності інтересу у французьких дослідників до власної публічної етики, політичної моралі чи інтелектуальної спадщини: «Форма французького інтелектуального дискурсу цікавить чужоземців більше, ніж самих французів»¹.

З-поміж вагомих наукових досліджень в Україні треба відзначити праці С. Віднянського та А. Мартинова² – індивідуальні й спільні наукові розвідки в рамках реалізації дослідницької програми відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України, монографію авторського колективу Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса³. Серед польських і польсько-українських досліджень у цьому руслі чинне місце посідають колективні й індивідуальні наукові праці, зокрема публікація «Росія – Україна. Конфронтація наративів»⁴,

¹ Чедолума І. Минуле, яке досі з нами. Огляд на: Тоні Джадт. Недовершене минуле. Французькі інтелектуали, 1944–1956. Львів : Човен, 2024. 512 с. *Україна модерна*. 04.10.2024. URL:

² Віднянський С. Ставлення європейських інтелектуалів до агресії Росії проти України. *Україна дипломатична* : щорічник. Вип. XXIII. Київ : ДП «ГДП», 2022. С. 458–468; Віднянський С. Російсько-українська війна та міжнародна спільнота: основні напрями, проблеми й деякі уроки західної підтримки України. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2024. Вип. 33. С. 25–64. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001535249>; Віднянський С., Мартинов А. *Війна Росії проти України та міжнародне співтовариство*. Київ : Парлам. вид-во, 2023. 336 с.

³ Інтерпретації російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях / за ред. В. Кулика. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 328 с.

⁴ Russia – Ukraine: A Confrontation of Narratives. Edited by Henryk Litwin. *Rocznik Centrum studiów nad Ukrainą*. No. 2/2025. 216 p. URL: https://studium.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2025/06/002_CSU_SRODEK-CALY-2.pdf

статті Б. Марковської-Марчак, Р. Стобецького та ін.⁵ На Заході, насамперед у Франції, Німеччині й англомовному сегменті, та в ширшій просторовій перспективі відповідна тематика також знайшла лише фрагментарне відображення лише в окремих наукових дослідженнях⁶.

Тому в сенсі наукової значущості пропонованого дослідження політичної та інтелектуальної реакції в державах Веймарського трикутника на сучасну російсько-українську війну увиразнимо щонайменше два аспекти. Перший – комплексне системне осмислення дослідницької проблеми в контексті її постановки та проміжних і прикінцевих висновків і узагальнень. Другий – репрезентація наукового дискурсу щодо ставлення інтелектуалів і лідерів думок держав Веймарського трикутника до російсько-української війни як історичного, суспільного, міжнародного і морально-ціннісного феномену, процесу, події та явища сучасності.

Веймарський трикутник (Німеччина, Польща, Франція) як політична конфігурація і міжнародне об'єднання. Веймарський трикутник (Weimar Triangle) постає однією з важливих політичних конфігурацій у сучасній системі міжнародних відносин Європи. Створений наприкінці 1991 р. у місті Веймар (ФРН) як тристоронній формат співпраці між Польщею, Німеччиною та Францією, він спочатку мав на меті підтримати європейську інтеграцію Центрально-Східної

⁵ Markowska-Marczak B. Ramy wojny: inwazja rosyjska na Ukrainie jako wydarzenie historyczne: Analiza ramowa polskiego dyskursu prasowego. *Kultura i społeczeństwo*. 2023. T. 67 Nr. 3. Ss. 225–252. URL: <https://czasopisma.isppan.waw.pl/kis/article/view/2099/1801>; Stobiecki R. Historia i historycy w perspektywie „długiego trwania”. Kilka uwag o historiograficznych kontekstach wojny w Ukrainie. *Zeszyty wiejskie*. 2024. Ss. 477–491. URL: <https://czasopisma.uni.lodz.pl/zwiej/article/download/23688/23707/56484>

⁶ Ash T. G., Krastev I., & Leonard M. *United West, divided from the rest: global public opinion one year into Russia's war on Ukraine*. February 2023. ECFR 482. URL: https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2023/02/United-West-divided-from-the-rest_Leonard-Garton-Ash-Krastev.pdf; Fouillet T. *Guerre en Ukraine: étude opérationnelle d'un conflit de haute intensité* (premier volet). Recherches & Documents. No. 02/2023. 57 p. URL: <https://www.frstrategie.org/sites/default/files/documents/publications/recherches-et-documents/2023/022023.pdf>; Freysselinard É. (Ed.). *Les impacts de la guerre en Ukraine*. Mai 2023. No. 68. 30 p. URL: https://www.ihemi.fr/sites/default/files/publications/files/2023-05/ihemi_lirec_ndeg68.pdf; Riet J. & Klaver F. The EU and Russian Aggression: Perspectives from Kant, Hobbes, and Machiavelli. *European Papers*. 2023. Vol. 8. No. 3. Pp. 1523–1537. URL: <https://www.europeanpapers.eu/europeanforum/eu-russian-aggression-perspectives-kant-hobbes-machiavelli>; Dyduch J. & Góra M. Polish Reactions to Russian Aggression Against Ukraine. In: Mihr A. & Pierobon C. (eds.). *Polarization, Shifting Borders and Liquid Governance*. Berlin; Bishkek: Springer, 2024. P. 301–309. URL: https://www.springerprofessional.de/content/pdfId/26566644/10.1007/978-3-031-44584-2_18?canonical=https%3A%2F%2Fwww.springerprofessional.de%2Fpolarization-shifting-borders-and-liquid-governance%2F26566620; Fontanel J. *Les fondements et les conséquences de la guerre en Ukraine*. Grenoble: Manival, 2025. 124 p. URL: <https://hal.univ-grenoble-alpes.fr/hal-04972609/document>; Franch P. (etc.). A Scathing Indictment: How European Opinion Leaders Framed Putin's Aggression Against Ukraine. *Journal. Media*. 2025. Vol. 6 (3). No. 99. Pp. 1–22. DOI: <https://doi.org/10.3390/journalmedia6030099> URL: <https://www.mdpi.com/2673-5172/6/3/99>

Європи після завершення холодної війни⁷. Його створення маркувало нову геополітичну ситуацію в регіоні: розпад радянського блоку, розширення Європейського Союзу і НАТО, а також потребу в механізмах політичного діалогу між країнами з різними історичними традиціями і стратегічними цілями.

Формально Веймарський трикутник не є міжнародною організацією зі статутом чи бюджетом (на кшталт ЄС чи НАТО); водночас він неформально функціонує як регулярний майданчик для консультацій і співробітництва на рівні глав держав, урядів, міністрів закордонних справ та парламентських делегацій. Основна ідея полягає в напрацюванні узгоджених позицій з ключових зовнішньополітичних та безпекових питань, розбудові добросусідства та зміцненні європейської безпеки тощо.

Історичне походження, структура та розвиток формату. Ініціатива створення трикутника належала польському, французькому та німецькому міністрам закордонних справ – Кшиштофу Скубішевському (Польща), Ролану Дюма (Франція) та Гансу-Дітріху Геншеру (Німеччина), які 28–29 серпня 1991 р. підписали спільну декларацію про тристороннє співробітництво⁸. Метою було не лише сприяти європейській інтеграції Польщі, але й створити майданчик для стратегічного діалогу між трьома державами з різними традиціями зовнішньої політики.

Після досягнення головної початкової мети – вступу Польщі до НАТО (1999) та ЄС (2004) – Веймарський трикутник поступово трансформувався з суто інтеграційного інструменту в платформу для обговорення ширшого кола європейських та міжнародних проблем. Це включало, зокрема, участь у дискусіях щодо розширення співпраці у сфері європейської оборони, стабілізації Балкан, конфліктів на Близькому Сході та пізніше – викликів, пов'язаних із відносинами з Російською Федерацією та безпекою в Європі⁹.

⁷ Zbiór dokumentów. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. 1992. R. 48, nr 2, s. 9–12. URL: <https://digit.pism.pl/dlibra/publication/746/edition/575?language=pl>; Koszel B. Trójkąt Weimarski: bilans i perspektywę współpracy. *Krakowskie Studia Międzynarodowe*. 2016, nr 1 (XIII). S. 65–82. URL: <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2016-nr1.pdf>

⁸ Parzymies S., Le Triangle de Weimar a-t-il encore une raison d'être dans une Europe en voie d'unification? *Annuaire français de relations internationales*. 2010, vol. XI, pp. 515–530. URL: https://www.afri-ct.org/wp-content/uploads/2015/02/521_PARZYMIES-AFRI_2010.pdf; Fiszer J. M., Geneza Trójkąta Weimarskiego i jego rola w integracji Europy po zakończeniu zimnej wojny, *Rocznik Integracji Europejskiej*. 2022, nr 16, ss. 75–89. URL: https://www.researchgate.net/publication/368742843_Geneza_Trojkat_Weimarskiego_i_jego_rola_w_integracji_Europy_po_zakonczeniu_zimnej_wojny

⁹ Parzymies S., Le Triangle de Weimar a-t-il encore une raison d'être dans une Europe en voie d'unification? *Annuaire français de relations internationales*. 2010, vol. XI, pp. 515–530. URL: https://www.afri-ct.org/wp-content/uploads/2015/02/521_PARZYMIES-AFRI_2010.pdf

На думку багатьох українських і зарубіжних дослідників¹⁰, формат трикутника завжди мав певний дискусійний характер, що відображає баланс між різними підходами до зовнішньої політики. Наприклад, у 2003 р. Франція і Німеччина засудили військову кампанію в Іраку, тоді як Польща долучилася до міжнародної коаліції під проводом США – випадок, який ілюструє, що внутрішньоевропейські розбіжності можуть суттєво впливати на рівень консенсусу в трикутнику.

Сьогодні формат трикутника в контексті його структури і функцій передбачає декілька рівнів співпраці:

1. Зустрічі на найвищому політичному рівні: голови держав або урядів Франції, Німеччини та Польщі періодично проводять саміти для узгодження спільних позицій у зовнішній політиці.
2. Міністерські засідання: регулярні консультації міністрів закордонних справ як майданчик для обговорення актуальних політичних і безпекових викликів.
3. Міжпарламентські та громадські ініціативи: включають обміни депутатами, молодіжні форуми, культурні зустрічі, що сприяють розвитку міжлюдських контактів і зміцненню довіри між суспільствами трьох країн.

¹⁰ Wyligala H. *Trójkąt Weimarski. Współpraca Polski, Francji i Niemiec w latach 1991–2004*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2010. 527 s.; Химинець В. В. *Веймарський трикутник: збудовки та перспективи з погляду Німеччини*. 2011. URL: https://web.archive.org/web/20210828163428/http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF%2FNVdu_2011_17_15.pdf; Кучик О. С., Москалик А. С. Євроатлантичний та європейський вимір «Веймарського трикутника» у зовнішній політиці Республіки Польща. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2013. Вип. 6 (II). С. 159–163. URL: https://web.archive.org/web/20210828163116/http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF%2Ffilipol_2013_6%282%29_37.pdf; Черкас Т. В. «Веймарський трикутник» та Україна. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 89. С. 65–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_89_18; Koszel B. *Trójkąt Weimarski: bilans i perspektywy współpracy*. *Krakowskie Studia Międzynarodowe*. 2016, nr 1 (XIII). S. 65–82. URL: <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/krakowskie-studia-miedzynarodowe-2016-nr1.pdf>; Kempinski B. *Weimar Triangle overview*. Gov.pl. 2018. URL: <https://www.gov.pl/web/diplomacy/weimar-triangle>; Krzymowski A. The Weimar Triangle: France, Germany, Poland in the Middle East. United Arab Emirates Perspective. *Pzegląd Strategiczny*. 2021. Is. 14, pp. 107–126. URL: https://www.researchgate.net/publication/357406645_The_Weimar_Triangle_France_Germany_Poland_in_the_Middle_East_United_Arab_Emirates_Perspective; Kończal K. Über den Tellerrand: Dritte in den deutsch-polnischen Beziehungen. *Osteuropa*. 2023. No. 1–2, Ss. 97–122. URL: https://www.academia.edu/103375861/Kornelia_Ko%C5%84czal_%C3%9Cber_den_Tellerrand_Dritte_in_den_deutsch_polnischen_Beziehungen_in_Osteuropa_2023_no_1_2_97_122; Fiszer J. M. Perspektywy renesansu Trójkąta Weimarskiego i jego działalność po agresji Rosji na Ukrainę. *Polityka i Społeczeństwo*. 2024. No. 22 (3), ss. 60–83. DOI: <https://doi.org/10.15584/polispol.2024.3.5>; Kulesa Ł., Terlikowski M., Rotter A., Geyer M. *The Weimar triangle and the future security order in Europe*. Warsaw: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2024. 25 s. URL: https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Raport/The%20Weimar%20triangle_Feb2024_report.pdf; The Weimar Triangle: Over 30 years of cross-border cooperation between Germany, France and Poland. 05.02.2024. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europe/cooperation-in-europe/228752-228752>

За своєю суттю Веймарський трикутник є механізмом «невимушеного консенсусу», де співпраця ґрунтується не на юридичних зобов'язаннях, а на політичній волі країн-учасниць до спільного рішення проблем. Саме така структура дозволяє гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища та узгоджувати позиції перед обговоренням на рівні ЄС чи НАТО.

Політичне значення та роль у сучасній Європі. З позиції теорії міжнародних відносин, Веймарський трикутник може розглядатися як регіональна конфігурація, що сприяє побудові довіри, зниженню транзакційних витрат у політичних рішеннях та створенню «міжелітної мережі», здатної впливати на формування європейської політики¹¹. У цьому контексті трикутник не лише посилює голос країн-учасниць, але й виступає майданчиком для вироблення узгоджених підходів до зовнішніх загроз, енергетичної безпеки та демократичних трансформацій. Російська агресія проти України від 2014 р. стала першим серйозним викликом, який актуалізував український вимір Веймарського трикутника в безпековому контексті. Проте в цей період Веймарський трикутник функціонував радше як дискусійний майданчик, у межах якого виокремилися розбіжності між учасниками: Польща наполягала на жорсткому стримуванні Росії, тоді як Німеччина і Франція відігравали провідну роль у дипломатичних форматах врегулювання, зокрема в Мінському процесі¹².

З початком повномасштабного російського вторгнення в Україну у 2022 р. зросла роль тристороннього формату взаємодії. У спільних заявах міністри закордонних справ Німеччини, Франції і Польщі наголошують на непохитній підтримці України, необхідності зміцнення євроатлантичної безпеки та протидії

¹¹ Приймак Б. Веймарський трикутник як інструмент зовнішньої політики Німеччини в контексті розширення ЄС на Схig. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-6/06.pdf>; Русова О. С. Формування моделі тристороннього співробітництва в межах «Веймарського трикутника». URL: http://politicus.od.ua/1_2017/42.pdf; Yoder J. A. Dialogues, Trialogues and Triangles: The Geometry of Germany's Foreign Policy of Trust-Building. *German Politics*. 2017. Vol. 26 (2), pp. 195–218. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09644008.2016.1250888>; Bulmer S., & Paterson W. E. (2018). *Germany and the European Union: Europe's reluctant hegemon?* Paterson; Wydawnictwo: Macmillan Education, 2018. 280 p.; Веймарський трикутник з'явився як політико-дипломатична конфігурація у 1991 році. CEJSH. 2025. URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-bd5666d2-5af5-4325-8ab4-833be2ab3fbc/c/7_.pdf

¹² Fiszer J. M. Geneza Trójkąta Weimarskiego i jego rola w integracji Europy po zakończeniu zimnej wojny, *Rocznik Integracji Europejskiej*. 2022, nr 16, ss. 75–89. URL: https://www.researchgate.net/publication/368742843_Geneza_Trojkatu_Weimarskiego_i_jego_rola_w_integracji_Europy_po_zakonczeniu_zimnej_wojny; Kończal K. Über den Tellerrand: Dritte in den deutsch-polnischen Beziehungen. *Osteuropa*. 2023. No. 1–2, s. 97–122. URL: https://www.academia.edu/103375861/Kornelia_Ko%C5%84czal_%C3%9Cber_den_Tellerrand_Dritte_in_den_deutsch_polnischen_Beziehungen_in_Osteuropa_2023_no_1_2_97_122

російській агресії¹³. Веймарський трикутник закликав ЄС до посилення санкційної політики та підвищення оборонного потенціалу Європи. Фактично йдеться про реалії функціонування об'єднання у форматі Веймарський трикутник плюс, тобто з реальними спробами залучення інших (зокрема й України) партнерів.

Водночас український дискурс Веймарського трикутника не позбавлений обмежень. Формат не має інституціоналізованих механізмів ухвалення рішень, а його ефективність значною мірою залежить від політичної волі урядів держав-учасниць. Крім того, внутрішні дискусії в ЄС щодо темпів розширення, оборонної автономії та відносин зі США коригують ступінь залученості Веймарського трикутника до української проблематики.

Відтак український вимір Веймарського трикутника є динамічним і структурно незавершеним явищем, що формується під впливом російської агресії та глибоких змін у європейському безпековому середовищі. Після 2022 р. Україна фактично стала своєрідним тестом на здатність Веймарського трикутника еволюціонувати від символічного формату політичного діалогу до реального інструменту стратегічної координації. Від того, наскільки послідовно Франція, Німеччина та Польща інтегруватимуть український фактор у свою спільну політику, залежить не лише майбутнє самого формату, але й контури нового європейського порядку безпеки.

Водночас перед трикутником постає низка й інших викликів. Зокрема, різний стратегічний погляд на відносини з Росією, «енергетичні розбіжності» (наприклад, щодо поставок енергоносіїв) та внутрішньоєвропейські суперечності можуть ускладнювати вироблення єдиної політики. Так, дослідники відзначають, що Польща традиційно займає суворішу позицію щодо безпеки у Східній Європі, ніж Франція чи Німеччина, що інколи призводить до дисбалансу у спільних ініціативах. Додатковими обмеженнями залишаються внутрішньоєвропейські суперечності, різний рівень політичної волі та відсутність чітко інституціоналізованих механізмів ухвалення рішень у межах трикутника. Подальша ефективність Веймарського трикутника у форматі «плюс» (тобто в контексті реального співробітництва з іншими державами й об'єднаннями) залежатиме від того, чи зможе він еволюціонувати від символічного формату до реального інструменту координації безпекової та оборонної політики Європи.

¹³ Fiszer J. M. Geneza, działalność, sukcesy i porażki oraz perspektywy renesansu Trójkąta Weimarskiego po agresji Rosji na Ukrainę. *Myśl Ekonomiczna i Polityczna*. 2023, nr 2 (77), s. 114–145. URL: <file:///C:/Users/user1/Downloads/articles-28407783.pdf.pdf>; Wiegel M., Gnauk G. Macron, Scholz und Duda beraten über Sicherheitsgarantien für die Ukraine. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 12.06.2023. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/sicherheitsgarantien-fuer-ukraine-macron-scholz-und-duda-beraten-sich-18958025.html>

Таким чином, Веймарський трикутник є унікальним прикладом політичної конфігурації, що поєднує особливості стратегічної культури, геополітичних інтересів, пам'яттєвого дискурсу тощо. Він відіграє вагомий роль у формуванні європейської зовнішньої політики та безпеки, сприяє політичному діалогу між державами з різними традиціями зовнішньої політики, а також слугує майданчиком для вироблення спільних позицій щодо ключових викликів сучасності.

Офіційна позиція держав Веймарського трикутника щодо російського повномасштабного вторгнення в Україну. Російське повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. стало переломним моментом для всієї системи європейської безпеки, змусило провідні держави ЄС здійснити переосмислення власних зовнішньополітичних стратегій. Особливого значення в цьому контексті набуває позиція держав Веймарського трикутника – Німеччини, Франції та Польщі – як впливової політичної конфігурації, що поєднує країни з різними історичними досвідами, стратегічними культурами та підходами до безпеки.

Офіційні реакції трьох держав відображають як спільну європейську солідарність із Україною, так і відмінності у сприйнятті характеру війни, допустимих меж військової підтримки та бачення шляхів її завершення через внутрішню оптику держав. Аналіз офіційних позицій Німеччини, Франції та Польщі дозволяє глибше зрозуміти трансформацію європейської політики безпеки в умовах війни, а також роль Веймарського трикутника у формуванні колективної відповіді ЄС і НАТО на російську агресію.

Німеччина: «Zeitenwende» як концептуальна основа нової політики. Початкова реакція Німеччини на російське вторгнення характеризувалася поєднанням чіткого політичного засудження агресії та обережності у практичних кроках. Водночас уже 27 лютого 2022 р. тодішній федеральний канцлер О. Шольц у виступі в Бундестазі проголосив початок *Zeitenwende* – «переломної епохи» у зовнішній та безпековій політиці ФРН. За його словами, «вторгнення Путіна означає кінець післявоєнного європейського порядку»¹⁴.

Німеччина офіційно визнала російську агресію грубим порушенням міжнародного права та принципів Гельсінського заключного акту, підкреслюючи неприпустимість силового перегляду кордонів у Європі. Міністр закордонних справ ФРН А. Бербок наголошувала, що «ця війна спрямована не лише проти України, а проти свободи, демократії та європейського способу життя»¹⁵.

¹⁴ Scholz O. *Regierungserklärung in der Sondersitzung zum Krieg gegen die Ukraine vor dem Deutschen Bundestag am 27. Februar 2022 in Berlin*. URL: https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975954/2008_580/b7348ec7b88380164f7873453c7b6758/25-2-bk-reg-erkl--data.pdf?download=1

¹⁵ Speech by German Foreign Minister Annalena Baerbock at the UN General Assembly regarding the conflict in Ukraine, 1 March 2022. URL: <https://new-york-un.diplo.de/un-en/2515120-2515120>

Практичним виявом нової позиції стала участь Німеччини у масштабних санкційних пакетах ЄС, надання фінансової та гуманітарної допомоги Україні, а також поступове розширення військової підтримки – від постачання оборонних систем до передачі важкої техніки. Водночас у риториці німецького керівництва тривалий час зберігався акцент на необхідності уникнення прямої конфронтації між НАТО та Росією, що відображає традиційну стриманість німецької стратегічної культури¹⁶.

Проте (і це розуміє правлячий німецький політикум), з плином часу загроза російської агресії не тільки не зменшилася, а продовжує зростати як для України, так і всієї Європи. На цьому акцентував увагу в новорічному телезверненні канцлер ФРН Фрідріх Мерц¹⁷. «Росія продовжує свою агресивну війну проти України з невблаганною жорстокістю. Четвертий рік поспіль українці відзначатимуть Новий рік у найнесприятливіших умовах – багато хто без електрики, під градом ракет, у страху за друзів та рідних», – зазначив канцлер. Він також зауважив, що війна проти України – «не якась далека війна, яка нас не стосується». Вторгнення Росії було і залишається частиною плану, спрямованого проти всієї Європи, а це вимагає від європейців консолідації зусиль для допомоги Україні й ефективній протидії російським експансіоністським планам.

Франція: між стратегічною автономією та підтримкою України. Французька офіційна позиція щодо російсько-української війни формується в межах концепції стратегічної автономії Європи та традиційного наголосу на ролі Франції як одного з лідерів європейської дипломатії. Президент Е. Макрон від початку війни чітко засудив російську агресію, заявивши, що «Росія обрала війну, і ця війна є викликом для всієї Європи»¹⁸.

Франція послідовно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, надаючи їй військову допомогу та беручи участь у санкційній політиці ЄС. Водночас французька риторика тривалий час поєднувала підтримку України з наголосом на необхідності збереження дипломатичних каналів комунікації з Москвою, що знайшло вираження у своєрідній формулі французького президента «подивитися в очі Путіну». Це відображало

¹⁶ Bulmer S., & Paterson W. E. *Germany and the European Union: Europe's reluctant hegemon?* Paterson; Wydawnictwo: Macmillan Education, 2018. 280 p.

¹⁷ Merz F. *Ansprache des Bundeskanzlers zum Neujahr 2025/2026*. URL: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/992798/2401360/5549c827dc540649a3136c31fdb4f29d/2025-12-31-neujahrsansprache-bk-pdf-data.pdf?download=1>

¹⁸ Macron E. *Adresse aux Français*. Publié le 2 mars 2022. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/03/02/adresse-aux-francais-ukraine>

прагнення Парижа зберегти можливість впливу на майбутню архітектуру безпеки в Європі¹⁹.

З плином часу французька позиція стала жорсткішою. Е. Макрон визнав, що «мир не може бути досягнутий ціною капітуляції України», а безпека Європи безпосередньо залежить від здатності стримати російський ревізіонізм²⁰. Таким чином, Франція дедалі виразніше поєднує дипломатичні ініціативи з підтримкою обороноздатності України як ключового елемента європейської безпеки.

Польща: екзистенційний вимір війни та роль східного флангу НАТО. Польща з перших днів повномасштабного вторгнення зайняла найбільш жорстку та однозначну позицію серед держав Веймарського трикутника. Польське керівництво розглядає війну Росії проти України як екзистенційну загрозу не лише для України, але й для всієї Центрально-Східної Європи²¹. У той час резидент А. Дуда наголошував, що «якщо Україна впаде, наступною мішенню може стати Польща або країни Балтії»²².

Варшава активно виступала за максимальне посилення санкцій проти Росії, швидке надання Україні важкого озброєння та чітку перспективу членства в ЄС і НАТО. Польща також стала одним із ключових логістичних і політичних центрів підтримки України, прийнявши мільйони українських біженців та ініціюючи численні міжнародні формати допомоги.

Польська офіційна позиція ґрунтується на історичному досвіді протистояння російському імперіалізму, що зумовлює глибоку недовіру до будь-яких компромісів із Кремлем. Як зазначає Т. Кузьо²³, польський політичний дискурс увиразнює чітке розуміння війни як продовження імперської політики Росії, а не як регіонального конфлікту. Проте було б наївно не бачити очевидних проблем, зокрема крізь призму офіційного ставлення Варшави до України

¹⁹ Mauro F. The war in Ukraine and Europe's geopolitical awakening. June 2023. https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2019/07/ProgEurope_2023_06_MAURO-18_EN.pdf; Tanevski S. French diplomacy and the war in Ukraine. *KNOWLEDGE – International Journal*. 2025. Vol. 69.1. URL: <file:///C:/Users/user1/Downloads/FRENCH+DIPLOMACY+AND+THE+WAR+IN+UKRAINE.pdf>

²⁰ Macron E. Europe speech. Posted on 24 April 2024. URL: <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2024/04/24/europe-speech>

²¹ Див.: Січень І. Знищення Польщі та України стало однією з центральних ідей російського шовінізму. *Борисфен Інтел*. 25.02.2022. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/ukraina-ta-polshha-u-vijni-z-rosiyeyu-istorichni-paraleli-ta-suchasnist/>

²² Duda A. Address by the President at the UN General Assembly. 4 marca 2025. URL: <https://www.president.pl/archives/andrzej-duda/news/address-by-the-president-at-the-un-general-assembly,98288>

²³ Kuzio T. Review Feature – The Drivers of Russian Imperialism and War Against Ukraine. URL: <https://www.e-ir.info/pdf/107828>

і українців, особливо після президентських виборів у Польщі²⁴. Однак задля не тільки вільного майбутнього України, але й такої ж перспективи для Польщі та Європи ми приречені подолати проблеми, пов'язані з розбіжностями в трактуванні спільного минулого, міграційний виклик, втому від війни тощо. У цьому контексті доволі оптимістично й, віриться, пророчо прозвучали в травні 2025 р. слова керівника посольства Республіки Польща в Україні П. Лукасевича: «Польщі завжди загрожує війна, але в напад Росії ми не віримо, бо Україна переможе»²⁵.

Порівняльний вимір позицій держав Веймарського трикутника. Попри суттєві відмінності в риторичі та темпах ухвалення рішень, офіційні позиції Німеччини, Франції та Польщі мають низку спільних рис. Усі три держави однозначно кваліфікують дії Росії як агресію, підтримують суверенітет України та визнають необхідність довгострокового стримування Росії в межах європейської та євроатлантичної системи безпеки.

Водночас відмінності знайшли відображення в підходах щодо військової підтримки, ролі дипломатії та бачення післявоєнного порядку. Німеччина демонструє еволюційний перехід від стриманості до активнішої ролі; Франція прагне поєднати підтримку України з формуванням майбутньої архітектури безпеки; Польща наполягає на безкомпромісному підході до російської загрози. У сукупності ці позиції формують багатовимірну, але загалом узгоджену політику Веймарського трикутника щодо війни в Україні.

У цілому офіційна позиція держав Веймарського трикутника щодо російського повномасштабного вторгнення в Україну відображає глибоку трансформацію європейської політики безпеки. Війна стала каталізатором переосмислення ролі сили, міжнародного права та відповідальності Європи за власну безпеку. Хоча Німеччина, Франція та Польща зберігають відмінності у стратегічних підходах, їхня спільна підтримка України свідчить про формування нового консенсусу щодо неприпустимості силового ревізіонізму в Європі. Веймарський трикутник у цьому контексті постає важливим інструментом координації політичних позицій і вироблення довгострокової відповіді на російську загрозу.

Російсько-український збройний конфлікт в оцінці інтелектуалів і лідерів думок Веймарського об'єднання. Німецький контекст війни – між історичною відповідальністю та політикою умиротворення. Російсько-українська війна стала для Німеччини не лише зовнішньополітичним викликом,

²⁴ Ольшевський М. Росіяни зрозуміли, як говорити полякам про війну в Україні. Збруч. 08.09.2025. URL: <https://zbruc.eu/node/122344>

²⁵ Панченко Ю. «Польщі завжди загрожує війна, але в напад Росії ми не віримо, бо Україна переможе». *Європейська правда*. 16 травня 2025. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2025/05/16/7211685/index.amp>

але й своєрідно реанімувала ідентичнісну кризу післявоєнної політичної культури ФРН. На відміну від французького інтелектуального дискурсу, німецька публічна сфера характеризується гострою поляризацією між прихильниками безумовної підтримки України та групами, які апелюють до пацифізму, «культури стриманості» й історичної провини як аргументів проти військової допомоги²⁶. У межах Веймарського трикутника саме німецький сегмент виявився найбільш суперечливим, поєднуючи елементи «стратегічного переосмислення» (Zeitenwende) з рецидивами політики умиротворення та вибіркової історичної амнезії. Водночас, як слушно підкреслив автор історії «кривавих земель» Т. Снайдер, «неправильне розуміння історії України у 2013 та 2014 рр. мало європейські наслідки. Неправильне розуміння історії України зараз, коли Німеччина є провідною демократією на Заході, матиме міжнародні наслідки»²⁷.

А. Меркель: *спащина Ostpolitik і межі відповідальності*. Колишня канцлерка Німеччини Ангела Меркель залишається однією з ключових фігур для розуміння німецької реакції на війну. Низка її інтерв'ю і книга спогадів під промовистою назвою «Свобода»²⁸ привернули значну увагу. Багаторічна політика діалогу А. Меркель з Росією, включно з прокремлівським негативним ставленням до перспективи членства України в НАТО і підтримкою «Північного потоку – 2», після 2022 р. стала предметом гострої критики. Після трагедії в Бучі президент України В. Зеленський заявив: «Я запрошую пані Меркель і пана Саркозі відвідати Бучу і подивитися, до чого призвела політика поступок Росії протягом 14 років». Водночас сама А. Меркель наголошує на правильності свого політичного курсу відносно України та Росії, підкреслюючи, що її підхід був спробою «утримати мир у Європі» в умовах постбіполярної нестабільності²⁹. Критики ж зазначають, що така логіка де-факто легітимізувала російський ревізіонізм і створила умови для ескалації агресії, переклавши тягар війни на країни Східної Європи,

²⁶ Голубов О. Зручна вибіркова амнезія, або Німецька історична (без)відповідальність перед Україною. *Український тижень*. 8 травня 2022 р. URL: <https://tyzhden.ua/zruchna-vybirkova-amnezia-abo-nimetska-istorychna-bez-vidpovidalnist-pered-ukrainoiu/>

²⁷ Тімоті Снайдер. Історична відповідальність Німеччини за Україну. *Тижень*. 7 травня 2022 р. URL: <https://tyzhden.ua/timoti-snajder-istorychna-vidpovidalnist-nimechchyny-za-ukrainu/>

²⁸ Merkel A. *Freiheit. Erinnerungen 1954–2021*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch, 2024. 736 S.

²⁹ Wieder T. On Russia, Ukraine and defense, Angela Merkel has no regrets. *Le Monde*. June 10, 2022. URL: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/06/10/russia-ukraine-defense-angela-merkel-has-no-regrets_5986265_4.html; Connolly K. Angela Merkel says she lost influence over Putin as a lame duck leader. *The Guardian*. Fri 25 Nov 2022. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/25/angela-merkel-says-she-lost-influence-over-putin-as-a-lame-duck-leader>

передусім Україну³⁰. На їхню думку, помилка А. Меркель полягала у великій «ілюзії діалогу з Путіним».

У цьому ж контексті, зокрема, також серйозну критику викликало її інтерв'ю угорському виданню *Partizán*. На думку Меркель, формат діалогу між ЄС та Росією міг би бути створений у 2021 р. – до повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Вона звинуватила країни Балтії та Польщу у відмові від співпраці у розробці такого формату. Це твердження, як чітко зауважили критики А. Меркель, ігнорує один важливий факт: війна в Україні розпочалася у 2014 р., а не у 2022 р. «За Володимира Путіна, який колись назвав розпад Радянського Союзу «найбільшою геополітичною катастрофою 20-го століття», Росія повернулася до своїх імперських звичок – розгромила Чечню, вторглася до Грузії, а тепер веде геноцидну війну проти України. Ось чому зауваження Меркель про нібито «небажання діалогу» Польщі та країн Балтії не просто наївні – вони історично глухі»³¹, – зазначив журналіст Т. Штокер на шпальтах «Східної Європи». Водночас він пророчо попереджав, що головним уроком 2022 р. для Західної Європи має бути розуміння того, що умиротворення – це не мир, а підготовка до наступної війни.

Пацифістський дискурс і «лист інтелектуалів»: Д. Дан, Р. Прехт, Г. Міссельвіц. Одним із резонансних проявів німецької інтелектуальної реакції став так званий «лист інтелектуалів», у якому низка публічних діячів закликала уряд ФРН схилити Україну до переговорів і територіальних поступок заради «припинення війни»³². Зокрема, письменниця та журналістка Даніела Дан і філософ Ріхард Давид Прехт аргументували свою позицію необхідністю уникнути «ескалації» та прямого зіткнення НАТО з Росією. Член «комітету з цінностей» СДПН Ганс Міссельвіц апелював до німецької традиції пацифізму як морального імперативу. Критики цього підходу наголошують, що подібний пацифізм є асиметричним, оскільки ігнорує право України на самозахист і фактично перекладає відповідальність за війну на жертву агресії³³.

³⁰ Wessel M. S. (2023). *Der Fluch des Imperiums. Die Ukraine, Polen und der Irrweg in der russischen Geschichte*. München: C. H. Beck, 2023. 352 S.

³¹ Stocker T. Merkel's Misstep: The Illusion of Dialogue with Putin. *Eastern Europe*. October 24, 2025. URL: <https://europeanrelations.com/merkels-misstep-why-dialogue-with-putin-was-always-a-dangerous-illusion/>

³² Waffenstillstand jetzt! Die Zeit. 29. Juni 2022. URL: https://www.zeit.de/2022/27/ukraine-krieg-frieden-waffenstillstand?utm_referrer=https%3A%2F%2Ft.co%2F

³³ Голубов О. Зручна вибіркова амнезія, або Німецька історична (без)відповідальність перед Україною. *Український тиждень*. 8 травня 2022 р. URL: <https://tyzhden.ua/zruchna-vybirkova-amnezia-abo-nimetska-istorychna-bez-vidpovidalnist-pered-ukrainoiu/>

Контрдискурс: Д. Юджель, П. Ронцхаймер, М. Ш. Вессель. Водночас у Німеччині сформувався потужний контрдискурс, який рішуче відкидає ідею «миру через поступки». Речник PEN-Berlin Деніс Юджель (попри очевидну суперечливість і компромісність своєї первинної позиції щодо російської агресії: «На думку представників ПЕНу, тотальний бойкот російських книжок і п'єс у театрах є радше актом підміни, що вдарить навіть по мужніх колегам-письменникам, що повстають проти безпринципної путінської тиранії»³⁴), надалі підкреслив, що нейтралітет у ситуації масових воєнних злочинів є формою співучасті, а свобода слова не може слугувати прикриттям для моральної байдужості³⁵. Він також підписав листа до канцлера О. Шольца від 4 травня 2022 р. про підтримку України в протидії російській агресії.

Військовий репортер і заступник головного редактора «Bild» Пауль Ронцхаймер, регулярно працюючи в Україні, документує наслідки російської агресії та наголошує, що війна є не абстрактною геополітикою, а щоденним досвідом знищення цивільного життя³⁶. «Ми вважали неймовірно важливим задокументувати те, що там сталося. І хоч би як це було жахливо, це наша робота, яку ми повинні виконувати, і я вважаю, що це те, що світ має побачити»³⁷, – сказав П. Ронцхаймер, зокрема, про свій репортаж з Бучі.

Мартін Шульце Вессель – німецький історик, професор Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана, який досліджує спільну історію Німеччини та Східної Європи. Від 2015 р. він є співголовою Німецько-української комісії істориків. Усі роки існування комісії М. Ш. Вессель наголошує, що серед основних своїх завдань вбачає боротьбу з викривленим сприйняттям історії України на Заході, де її епізоди часто бачать як суто російські. Історик трактує російсько-українську війну як класичний імперський конфлікт, у якому Росія намагається відновити сферу домінування, а Німеччина повинна усвідомити свою відповідальність не лише перед минулим, а й перед сучасними жертвами агресії³⁸. Тобто йдеться про чітку артикуляцію німецької відповідальності

³⁴ Романцова Б. Не моя війна. Німецькі інтелектуали і російська агресія проти України. *Український тижень*. 12 травня 2022 р. URL: <https://tyzhden.ua/ne-moia-vijna-nimetski-intelektualy-i-rosijska-ahresiia-proty-ukrainy/>

³⁵ Deniz Yücel. Ich bin kein Tätschelausländer: Wir machen Solidarität nicht von Wohlverhalten abhängig. *Die Zeit*. 12. April 2022. URL: <https://www.zeit.de/2022/16/deniz-yuecel-pen-praesident-ukraine-flugverbot/seite-2>

³⁶ Neue Doku „RONZHEIMER. IM KRIEG.“ bei BILD TV. „Ich glaube, es ist etwas, was die Welt sehen muss.“ *Bild*. 19.02.2023. URL: <https://www.bild.de/corporate-site/blog/hinter-den-schlagzeilen/jahrestag-ukraine-krieg-neue-doku-ronzheimer-im-krieg-bei-bild-tv-82933778.bild.html>

³⁷ Ibid.

³⁸ Wessel M. S. *Der Fluch des Imperiums. Die Ukraine, Polen und der Irrweg in der russischen Geschichte*. München: C. H. Beck, 2023. 352 S.

як державної, так і суспільної в протидії неоімперській російській агресії та геноцидній війні в Україні.

У квітні 2022 р. комісія випустила заяву про те, що дії російської армії на окупованих територіях, очевидно, є виявом геноциду. У червні того ж року М. Ш. Вессель дав досить лаконічну та вичерпну відповідь на запитання, чому в цій війні винен не лише Путін: «Питання колективної відповідальності непросте. З одного боку, зрозуміло, що Путін – диктатор, який сам вирішив розв'язати цю війну. З іншого боку, є відповідальність Росії та росіян. Путін не діє у порожньому просторі, він діє у культурному контексті, і можна навіть сказати, що він є продуктом цього культурного контексту, [...] політичне лідерство неможливе без підтримки населення. У Росії це підтримка армії, підтримка бізнесу, і отже, це не війна Путіна – це війна Росії»³⁹.

Філософські й культурні інтерпретації: Г. У. Гумбрехт, Ю. Габермас, А. Векер. Змістовне наповнення зазначеного дискурсу доволі суперечливе, де простежуються протилежні або компромісні позиції. Так, деякі німецькі інтелектуали розгублені, як-от німецько-американський філософ Ганс Ульріх Гумбрехт, що в інтерв'ю виданню «Провід» відмежовується від німецької політики і наголошує на своєму американському громадянстві й повній підтримці дій колишнього президента США Байдена. У цій короткій, але вкрай важливій розмові філософ визнає власне безсилля витлумачити масштаби сучасного оприявленого зла й характеристик дієвця агресії: «Головна дійова особа цього вторгнення не піддається інтерпретації чи передбаченням за законами індивідуальної раціональності»⁴⁰.

У світі ілюзорних структур минулого перебував один з головних представників другого покоління Франкфуртської школи Ю. Габермас. Наприкінці квітня 2022 р. у виданні «Süddeutsche Zeitung» з'явилися його тези щодо компромісу між Росією та Україною, перемовин і «збереження обличчя обох сторін конфлікту»⁴¹. Український філософ Анатолій Єрмоленко у статті для «Frankfurter

³⁹ Раєвський Д., Скібіцька Ю. Може здатися, що за мир із путіним виступають все більше західних лідерів думок. Це не так. Ось що пишуть Снайдер, Фукуяма та Леві, які беззаперечно підтримують Україну – розбір «Бабеля». *Бабель*. 25 жовтня 2022. URL: <https://babel.ua/amp/texts/86125-mozhe-zdatisya-shcho-za-mir-iz-putinim-vistupayut-vse-bilshe-zahidnih-lideriv-dumok-ce-ne-tak-os-shcho-pishut-snyder-fukuyama-ta-levi-yaki-bezzaperechno-pidtrimuyut-ukrajinu-rozbir-babelya>

⁴⁰ Романцова Б. Не моя війна. Німецькі інтелектуали і російська агресія проти України. *Український тижень*. 12 травня 2022 р. URL: <https://tyzhden.ua/ne-moia-vijna-nimetski-intelektualy-i-rosijska-ahresia-proty-ukrainy/>

⁴¹ Habermas J. Krieg und Empörung. *Süddeutsche Zeitung*. 28. April 2022. URL: <https://www.sueddeutsche.de/projekte/artikel/kultur/das-dilemma-des-westens-juergen-habermas-zum-krieg-in-der-ukraine-e068321/?reduced=true>; Kister K. Debatte um Jürgen Habermas und den Krieg. Du hältst es nicht aus. 18. Februar 2023. URL: <https://www.sueddeutsche.de/kultur/juergen-habermas-ukraine-debatte-1.5753483?reduced=true>

Allgemeine» зауважив, що філософія Ю. Габермаса свого часу «допомогла закласти теоретичне підґрунтя для виникнення громадянського суспільства в Україні». Однак теперішні аргументи німецького філософа свідчать про його тотальне нерозуміння українського контексту⁴².

Однак далеко не всі підтримують такі ідеї псевдопацифізму. Так, український філософ Андрій Вахтель, який стажувався в Німеччині, аналізує німецьку реакцію на війну через призму «морального комфорту», зауважуючи, що апеляції до пацифізму часто приховують небажання визнавати власну співвідповідальність за створення умов, у яких авторитарні режими відчують безкарність⁴³. Співак і громадський діяч Александер Векер публічно підтримує Україну, наголошуючи, що справжній пацифізм полягає не в капітуляції перед насильством, а в опорі йому. Він розглядає підтримку України як продовження антифашистської традиції післявоєнної Німеччини.

Німецький митець Томас Баумгертель, який вже близько 40 років створює вуличні зображення, на підтримку України, створив серію графіті на Київщині. Його знакові малюнки можна побачити у Бородянці, Ірпені, Горенці, Мощуні, а також у Києві. Також Томас Т. Баумгертель прихистив у себе вдома київську сім'ю: підлітка (якого навчає стріт-арту), його маму та бабусю⁴⁴.

Увиразнимо також позицію засновника організації Zentrum Liberale Moderne Ральфа Фюкса. На його думку, саме політика нерішучості й страху перед Кремлем підштовхує Путіна до ескалації.

У спільному листі від 4 травня 2022 р.⁴⁵ культурні діячі заявляють: ідучи на поступки Кремлю, годі запобігти ядерній небезпеці. Їй слід протиставити надійне стримування, що вимагає рішучості Європи, а не «особливого шляху» для Німеччини.

Як слушно резюмує А. Вахтель, німецькі інтелектуали поділилися на три табори, і основний камінь спотикання – постачання важкої зброї Україні. Ті, хто виступає проти постачання важкої зброї, обґрунтовують це тим, що такі дії

⁴² Yermolenko A. Widerstand statt Verhandlung. Antwort auf Jürgen Habermas. *Frankfurter Allgemeine*. 20.05.2022. URL: <https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/der-ukrainische-philosoph-yermolenko-antwortet-habermas-18044530.html>

⁴³ Вахтель А. Сліпий страх або завбачлива рішучість. *Український тижень*. 29 червня 2022. URL: <https://tyzhden.ua/sliptyj-strakh-abo-zavbachlyva-rishuchist/>

⁴⁴ «Путіна – у в'язницю»: німецький художник розмалював зруйновані росіянами будівлі на Київщині. *Amal Frankfurt*. June 2, 2023. URL: <https://amalfrankfurt.de/ua/2023/06/02/a-german-in-support-of-ukraine-created-a-series-of-graffiti-in-the-kyiv-region/>

⁴⁵ Offener Brief an Olaf Scholz. *Die Zeit*. 5. Mai 2022. URL: <https://www.zeit.de/politik/2022-05/offener-brief-olaf-scholz-ukraine-waffenlieferungen-nachrichtenpodcast>

можуть призвести до неконтрольованої ескалації у світі й навіть всередині самої України. До цієї групи входять насамперед підписанти відкритого листа до канцлера О. Шольца від 29 квітня 2022 р.⁴⁶ (зокрема, феміністка, засновниця журналу “Emma” Аліс Шварцер, письменник Мартин Вальзер, актор Ларс Айдінґер). Друга група – це ті, «хто відразу відреагував на цього листа своїм зверненням до Шольца з протилежним меседжем, тобто з проханням не лише якнайшвидше, а й на постійній основі постачати зброю Україні», як наприклад, нобеліатка Герта Мюлер, піаніст Ігор Левіт, австрійська письменниця Єва Менасце, директор «Springer» Матіас Депфнер. Урешті, третя група – «ті, хто найдоречнішими вважають обережність і зваженість в ухваленні рішень щодо воєнної допомоги Україні, а тому вітають нерішучість канцлера»⁴⁷ (зокрема, й згадуваний вище філософ Ю. Габермас).

Загалом німецький інтелектуальний дискурс щодо російсько-української війни є внутрішньо суперечливим і віддзеркалює глибоку трансформацію політичної культури ФРН. З одного боку, зберігається сильна традиція пацифізму й *Ostpolitik*, що часто веде до морально проблемних закликів до «миру будь-якою ціною». З іншого – дедалі виразніше формується усвідомлення, що історична відповідальність Німеччини полягає не лише в пам’яті про минулі злочини, а й у недопущенні нових, навіть якщо це вимагає активної підтримки збройного спротиву агресії. У межах Веймарського трикутника саме німецький вимір залишається ключовим тестом на здатність Європи поєднати пам’ять, мораль і реалістичну політику безпеки.

Французький інтелектуальний дискурс і війна в Європі. Російсько-український збройний конфлікт, що перейшов у фазу повномасштабної війни у лютому 2022 р., став не лише безпековим і геополітичним викликом, а й глибоким інтелектуальним потрясінням для європейської публічної думки. У Франції – країні з потужною традицією публічної інтелектуальної рефлексії – війна проти України була швидко осмислена не лише як регіональний конфлікт, а як екзистенційний виклик європейському проєкту, модерній політичній раціональності та післявоєнній культурі миру⁴⁸. Французькі філософи, історики, соціологи, митці та військові й політичні аналітики дедалі частіше трактують російську

⁴⁶ Offener Brief fordert von Scholz Stopp der Waffenlieferungen an die Ukraine. *Berliner Zeitung*. 29.04.2022. URL: <https://www.berliner-zeitung.de/politik-gesellschaft/offener-brief-fordert-von-scholz-stopp-der-waffenlieferungen-an-die-ukraine-li.223704>

⁴⁷ Вахтель А. Вказ. праця.

⁴⁸ Troyan S., Kyrydon A. The civilization war 2014–2022: the national liberation war of Ukraine in XXI century (theoretical discourse). *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. P. 523–534.

агресію як імперську, колоніальну війну, спрямовану на знищення політичної суб'єктності України та ревізію фундаментальних норм міжнародного порядку.

Б.-А. Леві: війна як моральний і цивілізаційний розлом. Філософ і публічний інтелектуал Бернар-Анрі Леві став одним із найпослідовніших і найпомітніших французьких голосів на підтримку України. Він називає Росію терористичною державою, виступає за її вигнання з Ради Безпеки ООН, відстоює членство України в НАТО, а війну в Україні вважає «найголовнішою війною на планеті». На кону стоїть не лише незалежність України, а й майбутнє Європи й Заходу»⁴⁹. Б.-А. Леві підтримав Революцію гідності та навіть особисто виступив на Майдані 9 лютого 2014 р. Відтоді він упродовж восьми років знімав документальний фільм «Чому Україна» – від кадрів революції 2014 р. до початку повномасштабного вторгнення, наслідків звірств російських солдатів у Бучі та оборони Миколаєва. Прем'єра стрічки відбулася у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку 27 жовтня 2022 р. Він неодноразово відвідував прифронтові зони, документував злочини російської армії та наголошував, що ця війна є «війною проти самої ідеї Європи»⁵⁰. Б.-А. Леві категорично заперечує інтерпретацію війни як «геополітичного конфлікту великих держав», наполягаючи, що йдеться про асиметричне протистояння між демократією та імперським нігілізмом. Як він зазначав, мир із Путіним, побудований на поступках, є не миром, а прологом до нових війн; путінська диктатура, насправді, паперовий тигр: «Коли диктатура на зовнішньому фронті зустрічає сильний опір, вона відступає. Коли вона не зустрічає опору, вона наступає і прогресує. Ось що я маю на увазі, коли говорю, що цей тигр, або в цьому випадку скоріше ведмідь, – паперовий. Іншими словами, Володимир Путін сильний лише нашими слабкостями»⁵¹.

Е. Балібар і Б. Латур: війна, модерність і крах ілюзій. Філософ Етьєн Балібар інтерпретує війну Росії проти України як внутрішню кризу європейської модерності, що оголила хибність уявлень про «постісторичну» Європу, і з боку українців проти російського вторгнення «це справедлива війна, у найсильнішому сенсі цього слова»⁵². На його думку, толерантність до авторитаризму в ім'я

⁴⁹ Бернар-Анрі Леві. Війна в Україні – це найголовніша війна на планеті. На кону стоїть не лише незалежність України, а й майбутнє Європи й Заходу. ГОРДОН. 24 березня 2025 р. URL: <https://gordonua.com/ukr/publications/bernar-anri-levi-vijna-v-ukrajini-tse-najholovnisha-vijna-na-planeti-na-konu-stojit-ne-lishe-nezalezhnist-ukrajini-a-j-majbutnje-jevropi-j-zakhodu-1737348.html>

⁵⁰ Antoine G. Bernard-Henri Lévy filme la guerre en Ukraine et alerte l'Europe sur le risque d'oubli. *Le Journal du Dimanche*. 29.06.2025. URL: <https://www.lejdd.fr/International/bernard-henri-levy-filme-la-guerre-en-ukraine-et-alerte-leurope-sur-le-risque-doubli-159652>

⁵¹ Раєвський Д., Скібіцька Ю. Вказ. праця.

⁵² Етьєн Балібар. Про європейську війну на 21-ий день. *Контур*. 21 березня 2022 р. URL: <https://kontur.media/balibar/>

стабільності стала однією з ключових помилок Заходу. Позиція Е. Балібара зводиться до кількох важливих положень: по-перше, протиставлення автором категорій «простоти» і «складності» в контексті наративів довкола війни; по-друге, визнання беззаперечної ролі Європи в тому, що відбувається в Україні, та фундаментальної відповідальності Європи за «катастрофічний розвиток подій»; по-третє, увага до граней тієї катастрофи, упосліджується⁵³. Е. Балібар є одним із тих, хто докладається до формування наукового дискурсу сучасної російсько-української війни важливими однозначностями: «Україна вже увійшла в Європу», «вибір проти Путіна», «нам потрібні реальні дії».

Філософ і соціолог науки Бруно Латур, один із авторів акторно-мережевої теорії суспільства, аналізуючи війну в ширшому контексті криз глобального світу, пов'язував її з крахом технократичної ілюзії, що економічна взаємозалежність автоматично гарантує мир. Його останній опублікований за життя (французький соціолог помер 9 жовтня 2022 р.) текст стосувався, зокрема, війни в Україні. У вересні 2022 р. в журналі «Геополітика» вийшла стаття Б. Латура «Чи змінюється ґрунт Європи під нашими ногами?»⁵⁴, де він стверджував, що війна в Україні не просто хронологічно збіглася з екологічною кризою, а йдеться про взаємопов'язані процеси. Він наголошував, що російська агресія є «поверненням жорсткої політики територій, сили та насильства» у світ, який вважав себе постполітичним; бачив вихід в об'єднанні Європи у єдиний простір, що не обмежується Шенгенською зоною⁵⁵.

Н. Тензер, Н. Рішу та Ф. Лефевр: безпековий і стратегічний вимір. Старший науковий співробітник Центру аналізу європейської політики Ніколя Тензер (автор книги присвяченій війні Росії проти України «Злочин і забуття: за стратегічне мислення»⁵⁶, яка отримала премію імені Наталі Пастернак) послідовно виступає за радикальнішу європейську відповідь на російську агресію. Він наголошує, що поразка України означала б стратегічну поразку всієї Європи, а тому військова підтримка Києва є не актом солідарності, а питанням самозахисту⁵⁷. У своєму есе «Кінець політики великої держави» Н. Тензер спостерігає зростання могутності малих і середніх держав. Процес, у підтримці

⁵³ Етьєн Балібар. Про європейську війну на 21-ий день. *Контур*. 21 березня 2022 р. URL: <https://kontur.media/balibar/>

⁵⁴ Le Groupe d'études géopolitiques publie le Grand Continent. URL: <https://geopolitique.eu/articles/le-sol-europeen-est-il-en-train-de-changer-sous-nos-pieds/>

⁵⁵ Раєвський Д., Скібіцька Ю. Вказ. праця.

⁵⁶ Tenzer N. *Notre Guerre. Le crime et l'oubli: pour une pensée stratégique*. Paris: Éditions de l'Observatoire, 2024. 608 p.

⁵⁷ Lazaréva A. Nicolas Tenzer: «La victoire de l'Ukraine est toujours possible». *The Ukrainian Week*. 28 février 2025. URL: <https://tyzhden.fr/tenzer/>

якого, на думку автора, зацікавлений Європейський Союз і який потребує перемоги «нації, яка дивиться у майбутнє і базується на спільному прагненні до емансипації» – України – над Росією⁵⁸.

Військовий експерт Ніколя Рішу та професор Сорбонни Франсуа Лефевр звертають увагу на системний характер російської воєнної доктрини, яка поєднує класичні військові дії з інформаційною війною, терором проти цивільного населення та руйнуванням культурної спадщини⁵⁹. Важливим і найдієвішим елементом протидії є північноатлантична єдність, проте в умовах певної непослідовності політики США за другого президентства Д. Трампа зростає відповідальність Європи. Ф. Лефевр підкреслив, що «потрібно змінювати підхід. У нас завжди була ядерна парасолька США, ми почувались захищено. І тепер, це відчувається тут, у Франції, та і всюди – Європа перебуває в геополітичній самотності. Тому треба створювати європейську військову силу та змінювати політичну Європу»⁶⁰.

Саме французькі військові експерти й інтелектуали у відкритому листі закликали президента Е. Макрона ініціювати створення європейської коаліції військових інструкторів для роботи в Україні⁶¹. Звернення підписали генерали армії Н. Рішу та В. Депорт, консультант з питань оборони К. Тітельман, колишній військовий Г. Ансель, науковий і військовий аналітик Н. Тензер, філософ Б.-А. Леві, академік і колишній сенатор А. Гаттолен, віце-президент Світового конгресу українців В. Когутяк.

Історико-пам'яттєвий, культурний і громадянський дискурс: Г. Акерман, Ф. Морван, С. Вігер-Атертон, Ж.-Д. Джуліані. Французька історикиня Галі Акерман підкреслює, що війна проти України є логічним продовженням радянської та пострадянської імперської політики Росії. Вона вказує на тяглість практик масового насильства – від Голодомору до Бучі – як на ключ до розуміння дій Кремля. Антропологиня Веронік Наум-Грап аналізує війну через призму

⁵⁸ Nicolas Tenzer, spécialiste des relations internationales: «L'Ukraine est une nation tournée vers l'avenir, fondée sur une volonté commune d'émancipation». *Le Monde*. 16 mai 2025. URL: https://www.lemonde.fr/livres/article/2025/05/16/nicolas-tenzer-l-ukraine-est-une-nation-tournee-vers-l-avenir-fondée-sur-une-volonte-commune-d-émancipation_6606390_3260.html

⁵⁹ У Парижі французькі та українські інтелектуали дискутували про європейський вимір війни Росії в Україні. *UKRINFORM*. 24.09.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-world/4039945-u-parizi-francuzki-ta-ukrainski-intelektuali-diskutuvali-pro-evropejskij-vimir-vijni-rosii-v-ukraini.html>

⁶⁰ Там само.

⁶¹ «Rien ne démontrera mieux la fermeté de notre engagement en faveur de l'Ukraine que l'envoi d'instructeurs militaires». *Le Monde*. 20 novembre 2024. URL: https://www.lemonde.fr/idees/article/2024/11/20/rien-ne-demontrera-mieux-la-fermete-de-notre-engagement-en-faveur-de-l-ukraine-que-l-envoi-d-instructeurs-militaires_6404104_3232.html?lmd_medium=al&lmd_campaign=envoye-par-appli&lmd_creation=ios&lmd_source=default&fbclid=IwY2xjawGqtZZleHRuA2FibQixMAABHfEr6deAAQ0uysAjplubbZM5UjtjAWWwL-rOfsbXgbSfzqZirZLwGaQZTkg_aem_zu0haxJNUF-vINTOnMu-7A

дегуманізації, зазначаючи, що російська пропаганда відтворює класичні колоніальні наративи, які легітимізують знищення «іншого». Видавець і драматург Франсуаза Морван, а також віолончелістка Соня Відер-Атертон наголошують на моральній відповідальності європейської культури. Для них підтримка України є не лише політичним, а й етичним обов'язком митця.

Значна кількість представників наукових, викладацьких, культурних і мистецьких кіл Франції закликали офіційний Париж зберегти й посилити підтримку України. В оприлюдненому в часописі *Le Monde*⁶² та передрукованому в інших медіа зверненні зазначалось: «Ми, громадяни Європи, закликаємо Президента Республіки та його уряд підтримувати і зміцнювати позицію, яку вони нарешті зайняли після стількох зволікань: незмінну, потужну і швидку підтримку України допоки останній російський солдат не покине її територію. Для цього Україна мусить нарешті отримати всю зброю, яку вона просила: танки, ракети дальнього радіусу дії і літаки, які є необхідними для її перемоги. І якнайшвидше. Вона більше не має воювати зі зв'язаними за спиною руками та неозброєним небом ... Ми можемо діяти, ми повинні діяти ... Для цього у нас є спільне гасло: Росія, геть з України!»⁶³.

Політичний діяч і публіцист, президент Фонду Роберта Шумана Жан-Домінік Жуліані в своїй книзі «Європеець без комплексів»⁶⁴ визначає Росію як «ворога» Європейського Союзу. Ж.-Д. Жуліані опонує позиції А. Меркель щодо перспективи членства України в Північноатлантичному Альянсі. З цього приводу в одному з своїх інтерв'ю президент Фонду Шумана заявив: «Я думаю, що якби Франція та Німеччина 2008 р. погодилися на вступ України й Грузії до НАТО, то сьогодні не було б війни. Чесно кажучи, тоді я так не думав. Як і більшість людей у Франції, Німеччині й навіть у США, я вважав, що ми не маємо провокувати Росію. Сьогодні я змінив свою думку та вважаю, що вступ до НАТО – гарантія, що Путін боятиметься нападати на будь-кого, хто є членом альянсу»⁶⁵. Він пов'язує війну з помилками європейської політики минулих десятиліть, яка фактично заклала підґрунтя для нинішньої війни: «Російська агресія проти України ... стала жорстоким сигналом тривоги для наших партнерів ... Поточні

⁶² «Ne trahissons pas l'Ukraine ! Ne nous trahissons pas nous-même!». *Le Monde*. 27 septembre 2023. URL: [https://www.lemonde.fr/idees/article/2023/09/27/ne-trahissons-pas-l-ukraine-ne-nous-trahissons-pas-nous-meme_6191206_3232.html#xtor=AL-32280270-\[whatsapp\]-\[ios\]](https://www.lemonde.fr/idees/article/2023/09/27/ne-trahissons-pas-l-ukraine-ne-nous-trahissons-pas-nous-meme_6191206_3232.html#xtor=AL-32280270-[whatsapp]-[ios])

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Giuliani J.-D. *Européen sans complexes: Pour une France enfin européenne*. Paris: Éditions Marie B., 2022. 155 p.

⁶⁵ Лазарева А. Жан-Домінік Жуліані: «Якби Франція та Німеччина 2008 року погодилися на вступ України й Грузії до НАТО, то сьогодні не було б війни». *Український тижень*. 10 липня 2023 р. URL: <https://tyzhden.ua/zhan-dominik-zhuliani-iakby-frantsia-ta-nimechchyna-2008-roku-pohodylysia-na-vstup-ukrainy-j-hruzii-do-nato-to-sohodni-ne-bulo-b-vijny/>

події застали сплячу Європу зненацька»⁶⁶. Ж.-Д. Жуліані глибоко переконаний у тому, що «єдине, що може зупинити Путіна, – це сила»⁶⁷. Європейці за цієї складної ситуації повинні та все частіше обирають шлях співпраці для розробки ефективних відповідей.

Загалом французький інтелектуальний дискурс щодо російсько-української війни характеризується високим рівнем концептуальної рефлексії та чітко артикульованою позицією. Серед голосів на захист України у Франції – впливова організація Stand with Ukraine (міжнародний рух солідарності, що організовує протести, кампанії в соцмережах і збір коштів) і організація Desk Russie (французька онлайн-платформа, що поширює інформацію про Росію та інші країни колишнього СРСР у світі) під керівництвом Г. Акерман. Впливовими проукраїнськими позиціями є голоси філософа і політичного журналіста Б.-А. Леві, головної речниці Stand with Ukraine Алін ле Бейл-Кремер, французького політичного аналітика й експерта з питань міжнародної безпеки Н. Танзера, Сари Даніель із провідного тижневика L'Obs, професора Ф. Лефевра та інших представників французької спільноти⁶⁸. Для більшості французьких інтелектуалів війна постає як цивілізаційний розлом, що вимагає від Європи відмови від ілюзій постісторичного миру та повернення до відповідальності за безпеку, свободу і політичну суб'єктність. Показовим у цьому плані є інтерв'ю французького інтелектуала Б.-А. Леві українській службі «Голосу Америки» 9 грудня 2023 р., де він, зокрема, зазначив: «Справжній кордон Америки, Заходу, західних цінностей проходить в Україні, в Авдіївці, Кліщіївці, в Бахмуті»⁶⁹.

У межах Веймарського трикутника саме французький інтелектуальний сегмент відіграє ключову роль у формуванні морального й ідейного обґрунтування підтримки України як захисту самого європейського проекту.

Польський інтелектуальний контекст: історична пам'ять і екзистенційне сприйняття війни. На відміну від Німеччини та Франції, польський інтелектуальний і політичний дискурс щодо російсько-української війни характеризується високим рівнем консенсусу в оцінці Російської Федерації як імперської, ревізійної та екзистенційно загрозової сили. Для польських інтелектуалів війна Росії проти

⁶⁶ Giuliani J.-D. Europe de la défense: y croire et persévérer! Dossier. Ukraine, un an après: quelle sécurité pour l'Europe. *Esprit defense*. № 06, hiver 2023. P. 49. URL: https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/esprit-defense-numero-6-hiver-2023-dossier-ukraine-un-an-apres-quelle-securite-collective-pour-l-europe-ue-otan_1.pdf

⁶⁷ Giuliani J.-D. «La seule chose qui peut arrêter Poutine, c'est la force». *Le Point*.

⁶⁸ Бернар-Анрі Леві про майбутнє демократії. *Ukrainian*. 27 лютого 2025 р. URL: <https://www.ukrainian.net/bernard-henri-levy/>

⁶⁹ Борис А. «Це Третя світова війна». Французький філософ у Вашингтоні переконує конгресменів. *Голос Америки*. 11 грудня, 2023 р. URL: <https://www.holosameryky.com/a/tretia-svitova-vijna-levi-ukrajina-rosija-usa/7391284.html>

України не є «віддаленим конфліктом», а сприймається як продовження історичного ланцюга агресій, спрямованих проти держав Центрально-Східної Європи⁷⁰. Це зумовлено історичним досвідом поділів Польщі, радянської окупації, Катині, придушення повоєнного спротиву та залежності від Москви у ХХ ст., що формує специфічну чутливість до будь-яких форм російського імперіалізму.

Морально-політичний імператив: Л. Валенса, А. Кваснєвський, В. Бартошевський. Колишній президент Польщі та символ «Солідарності» Лех Валенса, який вважає, що «Польща й Україна приречені бути разом»⁷¹, послідовно трактує війну Росії проти України як боротьбу між свободою і неоімперським авторитаризмом. Апелюючи до досвіду Мюнхенської угоди та післявоєнної долі Польщі, він наголошує, що поступки агресору лише заохочують подальше насильство⁷². Експрезидент Александер Кваснєвський, який безпосередньо брав участь у демократичних трансформаціях посткомуністичної Європи, 5 липня 2022 р. заявив, що «Путін зробив історичну помилку, ціна якої для Росії буде величезною»⁷³. Він визначив російську агресію як виклик усій архітектурі європейської безпеки, наголошуючи, що поразка України означала б стратегічну поразку Європи⁷⁴. Особливе місце в польському інтелектуальному каноні займає Владислав Бартошевський – колишній в'язень концтабору Аушвіц і міністр закордонних справ Польщі. Він ще застав гібридну, але вже не був свідком гарячої фази російської агресії проти України. Його спадщина активно використовується в сучасному дискурсі як моральний орієнтир: В. Бартошевський наполягав, що байдужість до агресії є формою співучасті, а пам'ять історична зобов'язує діяти, а не спостерігати⁷⁵.

⁷⁰ Усатенко І. Ярослав Грицак: Україна веде асиметричну війну, «купуючи час» для Європи. *Polska Agencja Prasowa*. 24.10.2025. URL: <https://www.pap.pl/ua/ukrainian/news/yaroslav-gricak-ukraina-vede-asimetrichnu-viynu-kupuyuchi-chas-dlya-evropi>

⁷¹ Шевченко О. Лех Валенса: «Польща та Україна приречені бути разом». *Історична правда*. 2 грудня 2021 р. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2021/12/2/160589/>

⁷² Волосацька Н. «Якби Польщі не вдалося втекти до НАТО, до ЄС, то ми би були на місці України» – Лех Валенса. *Радіо Свобода*. 18 жовтня 2023 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/intervyu-valensa-viyna-ukrayina-polshcha-polityka-rosiya/32642423.html>

⁷³ Банахевич Ю. Експрезидент Польщі Александер Кваснєвський: «Путін зробив історичну помилку, ціна якої для Росії буде величезною». *Урядовий кур'єр*. 15 липня 2022 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/eksprezident-polshi-aleksander-vasnyevskij-putin/>

⁷⁴ Там само.

⁷⁵ Див., напр.: Bartoszewski W. *Wspólna europejska odpowiedzialność : wybrane przemówienia i wywiady styczeń-lipiec 2001 r.* Warszawa: MSZ, 2001. 272 s.; Kaczyński A. Kilka pracowitych życiorysów. Portret Władysława Bartoszewskiego. *CULTURE.PL*. 11 listopada 2010. URL: <https://culture.pl/pl/artykul/kilka-pracowitych-zyciorysow-portret-wladyslawa-bartoszewskiego>; Павліна С. Владислав Бартошевський. Три стовпи примирення. *Нова Польща*. 16 лютого 2022. URL: <https://novapolshcha.pl/article/vladislav-bartoshevskii-tri-stovpi-primirennya/>

Історико-екзистенційний стратегічний контекст: Л. Адамський, Я. Маліцький, В. Балюк й інші. Чітку позицію засудження російської агресії проти України зайняли польські наукові й експертно-аналітичні кола. Це знайшло своє вираження як у виступах, інтервю, експертних і аналітичних матеріалах відповідних установ і центрів, так і строго наукових польських і польсько-українських публікаціях. Так, Лукаш Адамський, польський історик та експерт, віце-директор Центру діалогу ім. Юліуша Мєрошевського⁷⁶ аналізує російську агресію як довготривалу спочатку гібридну, а потім повномасштабну війну, що включає активне поширення дезінформації для розпалювання ворожнечі, зокрема у Польщі. Він наголошує на необхідності зміцнення суспільної стійкості, критикує недостатню підготовку до війни та вказує на складні питання історичної пам'яті, що потребують діалогу⁷⁷. Загалом Л. Адамський активно підтримує Україну на різних наукових, інформаційних, медійних, волонтерських майданчиках і є прихильником конструктивної українсько-польської взаємодії стратегічного рівня, але водночас виступає з критичними оцінками щодо історичних дискусій і політичних рішень. У цьому сенсі перспективи, відповідаючи на питання «якою для Польщі повинна бути Україна через 25 років?», віце-директор центру Мєрошевського відповів: «Країна, дружня Польщі, але також держава з подібним рівнем верховенства права та демократії, яка підтримуватиме Польщу в її міжнародній діяльності та поділятиме схоже бачення безпеки та європейської інтеграції. Це можуть бути загальні положення, але вони є вирішальними. Польща повинна мати довгострокову стратегічну програму щодо України. Після більш ніж десяти років участі в польсько-українських дебатах, включаючи аналіз наших відносин, я бачу дефіцит стратегічного планування на довгострокову перспективу – не лише на кілька років, а приблизно на десяток»⁷⁸.

Яскравим прикладом вироблення та проговорення спільної українсько-польської позиції щодо російської агресії стали традиційні зустрічі науковців, експертів, журналістів в Яремче, ініціаторами й організаторами яких є Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Студії

⁷⁶ Centrum Mieroszewskiego. URL: <https://mieroszewski.pl/en/the-centre/about-us>

⁷⁷ Адамський Л., Віхров М. Лукаш Адамський: «Шольц вважав, що Україна впаде, що буде новий мур, а Польща гратиме роль Західної Німеччини до 1989 року». *Український тижень*. 8 Березня 2023 р. URL: <https://tyzhden.ua/lukash-adamskyj-rozmova/>; Pakosz O. Łukasz Adamski: – Jeśli Ukraina się obroni i odzyska zajęte tereny, to będzie jej wielkie zwycięstwo. *Sestry*. 13.11.2024. URL: <https://www.sestry.eu/pl/artykuly/lukasz-adamski-jesli-ukraina-odzyska-zajete-tereny-to-bedzie-wielkie-zwyciestwo>; Wokół historii i propagandy historycznej z dr. Łukaszem Adamskim. 23 stycznia 2025. URL: <https://www.ukrainer.net/pl/lukasz-adamski/>

⁷⁸ Dr Ł. Adamski o dialogu z Ukrainą: Polska nie może przymykać oczu na kult ludobójców. *DZIEJE.PL*. Portal historyczny. 31.03.2019. URL: <https://dzieje.pl/aktualnosci/dr-l-adamski-o-dialogu-z-ukraina-polska-nie-moze-przymykac-oczu-na-kult-ludobojcow>

східноєвропейських досліджень Варшавського університету, Інститут політичних та етнонаціональних досліджень імені Івана Кураса НАН України. Партнерами традиційно виступають Представництво «Польська Академія наук» у Києві, ГО «Kurier Galicyjski», Фонд «Свобода і Демократія», Інститут польської культури в Києві. З польського боку особлива роль належить Директору Студії східноєвропейських досліджень Яну Маліцькому і проректору Варшавського університету Анджею Шептицькому. Так, зокрема, 21–24 вересня 2023 р. пройшла XVI Українсько-польська зустріч «Українсько-польське стратегічне партнерство під час війни та перспективи міждержавного діалогу»⁷⁹. Обидві сторони зустрічі висловили палку підтримку польсько-українському єднанню у боротьбі проти російської агресії, що несе загрозу не тільки українцям, а й полякам та іншим народам.

Вагомим науковим доробком у плані осмислення російсько-української війни як екзистенційної та ролі стратегічного партнерства між Польщею і Україною стала спільна українсько-польська колективна монографія⁸⁰. Історики та політологи обґрунтували, що агресія РФ мотивована бажанням відбудувати імперію і спричинилася до загострення глобальної геополітичної конкуренції, обмежуючи ефективність заснованого на правилах світового порядку. В таких умовах змінюються геополітичні реалії багатьох країн, НАТО та Європейського Союзу, а також раціональність уявлень про Центрально-Східну Європу, включно з Україною, як невід’ємною частиною європейської та євроатлантичної спільноти безпеки. Зміни в просторі глобальної політики та актуальна геополітична конфігурація створили передумови для нової форми стратегічного партнерства між Польщею та Україною. Вона має поєднувати добросусідство на основі комплексної ефективної взаємодії з механізмами вирішення складних питань та сприяти геостратегічній стабілізації Центрально-Східної Європи та східного флангу НАТО та ЄС.

Культура й література як простір солідарності: А. Вайда, О. Токарчук, Д. Масловська. Польська культурна еліта також зайняла чітку позицію щодо війни. Режисер Анджей Вайда, ще задовго до повномасштабного вторгнення, у своїх фільмах формував образ радянського й російського тоталітаризму як системи насильства і знецінення людської гідності. Його спадщина актуалізується

⁷⁹ Участь Генерального консула України в Кракові Вячеслава Войнаровського в XVI Українсько-Польських зустрічах – «Українсько-польське стратегічне партнерство під час війни та перспективи міждержавного діалогу». 25 вересня 2023 р. URL: <https://krakow.mfa.gov.ua/news/uchast-generalnogo-konsula-ukrayini-v-krakovi-vyacheslava-voynarovskogo-v-xvi-ukrayinsko-polskih-zustrichah-ukrayinsko-polske-strategic>

⁸⁰ Pietraś M. & Baluk W. & Perepełycia H. *Partnerstwo strategiczne Polski i Ukrainy w warunkach zmiany systemu międzynarodowego. Punkt widzenia Polski i Ukrainy*. Lublin: UMCS, 2024. 444 s.

як художнє застереження проти історичного ревізіонізму⁸¹. Нобелівська лауреатка Ольга Токарчук неодноразово наголошувала, що війна в Україні є «моментом істини» для Європи, який оголює ілюзії постісторичного світу. Вона розглядає підтримку України як моральний обов'язок, що впливає з універсалістських цінностей гуманізму, уже в перший день повномасштабної російської агресії заявивши: «Атака на вільну Україну є атакою на Європу»⁸². Письменниця Дорота Масловська, аналізуючи мову російської пропаганди, підкреслює її дегуманізуючий характер і небезпеку нормалізації насильства через культурні коди, що безпосередньо перегукується з досвідом Центрально-Східної Європи⁸³.

Інформаційна війна та аналітичний вимір: А. Межинська, В. Юраш, З. Глюза, П. Решка. Публіцистка Анна Межинська зосереджує увагу на російській дезінформації в Польщі, доводячи, що інформаційна війна є невід'ємним складником воєнної агресії. Вона показує, як наративи «втоми від війни» та «українського тягара» цілеспрямовано імпортується в польський медіапростір⁸⁴. Журналіст Вітольд Юраш аналізує польсько-українські відносини крізь призму стратегічного партнерства, і попри акценти на серйозних і не зовсім проблемах у двосторонніх відносинах, все ж чітко наголошує, що підтримка України відповідає фундаментальним національним інтересам Польщі, оскільки стримує російську експансію на захід⁸⁵. Історик Збігнєв Глюза та журналіст Павел Решка доповнюють цей дискурс історичною й репортажною перспективами⁸⁶. Вони акцентують на тягlostі російських практик насильства та імперського мислення, що дозволяє трактувати війну не як аномалію, а як закономірність.

⁸¹ Лубківський Д. Страждання Східної Європи. Збруч. 2 липня 2025 р. URL: <https://zbruc.eu/node/121834>

⁸² Wobec agresji: Olga Tokarczuk wyraziła emocje nas wszystkich! URL: https://perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=6921&catid=24&Itemid=119; Światowe media cytują słowa Olgi Tokarczuk o Rosji. Mówiła też o uchodźcach. 17 maja 2022. URL: <https://www.wprost.pl/literatura/10722346/swiatowe-media-cytuja-slowa-olgi-tokarczuk-o-rosji-mowila-tez-o-uchodzcach.html>

⁸³ Польща в інформаційній війні проти РФ: що пишуть про Україну польські онлайн-медіа. URL: <https://spravdi.org/polshha-v-informacijnij-vijni-proty-rf-shho-pyshut-pro-ukrayinu-polski-onlajn-media/>

⁸⁴ Ворожбит О. Анна Межинська: Інтенсивність російської дезінформації у Польщі зросла у 2022 році і з того часу тримається на високому рівні. *Український тиждень*. 13 вересня 2025 р. URL: <https://tyzhden.ua/anna-mierzhyńska-intensywność-rosyjskiej-dezinformacji-u-polszchi-zrosła-u-2022-rotsi-i-z-toho-chasu-trymała-się-na-wysokim-równiu/>

⁸⁵ «Ми настільки закохалися в Україну, що зараз прийшло розчарування»: відверте інтерв'ю польського журналіста. *Хвиля*. 04.11.2024. URL: <https://hvylya.net/uk/news/302064-my-nastolko-vlyubilis-v-ukrainu-cho-seychas-prishlo-razocharovanie-otkrovennoe-intervyu-polskogo-zhurnalista>

⁸⁶ Siiak I. "The Balance Will Be Disturbed If Nationalists Come to Power": Historian Zbigniew Gluza on Ukrainian-Polish Relations and Their Future. September 7 2023. URL: <https://birdinflight.com/en/portrait/zbigniew-gluza.html>; Гладка К. Польський воєнний репортер і письменник Павел Решка: «У Росії я бачив порожнечу». 8 грудня 2025 р. URL: https://lb.ua/culture/2025/12/08/710689_polskiy_voennyi_reporter.html

У цілому польський інтелектуальний дискурс щодо російсько-української війни вирізняється нормативною чіткістю та історичною глибиною. На відміну від німецьких дебатів про пацифізм чи французьких філософських інтерпретацій, польська позиція ґрунтується на екзистенційному усвідомленні загрози, що впливає з власного історичного досвіду. У межах Веймарського трикутника Польща виступає моральним і стратегічним камертоном, наполягаючи на тому, що мир без справедливості є ілюзією, а поступки агресору неминуче ведуть до нових війн. Саме цей досвід робить польський інтелектуальний голос особливо важливим для формування європейської відповіді на російську агресію.

Висновки та перспективи дослідження. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що російсько-українська війна стала фундаментальним чинником трансформації політичних і інтелектуальних дискурсів у державах Веймарського трикутника, водночас виявивши глибокі відмінності у стратегічному мисленні, ціннісних орієнтаціях та пам'яттєвому дискурсі Німеччини, Франції та Польщі. Аналіз офіційних позицій держав Веймарського трикутника засвідчує поступову (хоча й нерівномірну) еволюцію від початкової обережності та дипломатичного балансування – особливо характерних для Німеччини та Франції – до більш чіткої артикуляції підтримки України як жертви агресії та суб'єкта європейської безпеки. Польща, з огляду на власний історичний досвід і безпосередню загрозу з боку Росії, послідовно виступала носієм жорсткішого безпекового підходу, випереджаючи своїх партнерів у Веймарському форматі як у риториці, так і в практичних діях.

Водночас дослідження інтелектуальних дискурсів дає підстави для уявлення серед політиків, експертів і публічних інтелектуалів Веймарського трикутника різних, подекуди взаємовиключних інтерпретацій характеру війни – від її розуміння як колоніальної, імперської агресії Росії до спроб вписати конфлікт у ширші рамки «геополітичного протистояння» або «кризи європейської безпеки». Показовими є розбіжності між німецькою та французькою інтелектуальними традиціями, де довгий час зберігалися елементи стратегічної амбівалентності щодо Росії, та польським інтелектуальним середовищем, яке значно раніше й чіткіше окреслило екзистенційний характер загрози, що походить від російського ревізіонізму.

Важливим висновком є те, що російсько-українська війна поступово руйнує попередні ілюзії щодо можливості «нормалізації» відносин з Росією без радикального перегляду її ролі в європейській політиці. У цьому сенсі інтелектуальні дебати в державах Веймарського трикутника уґрунтовують не лише інтерпретаційну рамку подій, але й вибудовують засади для формування нових

нормативних і стратегічних основ європейської безпеки, у центрі яких дедалі чіткіше постає Україна. Отже, здійснене дослідження може бути частиною ширшої рефлексії щодо відповідних позицій правлячих еліт і лідерів думок у рамках інших формальних і ситуативних міжнародних об'єднань і груп чи коаліцій, як от Люблінський трикутник, Вишеградська група, Бенілюкс, G7.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі динаміки інтелектуальних і політичних наративів у державах ЄС у довшій часовій перспективі, зокрема в контексті можливого завершення активної фази війни та формування післявоєнного порядку. Окремий інтерес становить вивчення впливу українського досвіду війни на трансформацію європейської стратегічної культури, а також роль інтелектуальних мереж і транснаціональних дискусій у виробленні нової концепції відповідальності Європи за безпеку на східному фланзі.

Загалом результати викладені у цьому розділі можуть бути використані як теоретичне підґрунтя для подальших наукових розвідок, а також як аналітична основа для формування цілісного розуміння місця України у європейському політичному та інтелектуальному просторі в умовах тривалої геополітичної трансформації.